

Studijų rezultatų sąsajų su studijų metodais, taikant žodines mokymo priemones, teorinis pagrindimas

Gintautė Žibėnienė

Mykolo Romerio universitetas, Edukologijos ir socialinio darbo institutas, Ateities g. 20, 08303 Vilnius, zibeniene@mruni.eu

Anotacija. Straipsnyje aptariamos studijų rezultatų sąsajos su studijų metodais, žodinėmis mokymo priemonėmis. Šios sąsajos grindžiamos *curriculum* teorija, kaip priemone, padedančia pasiekti studijų programos elementų tarpusavio dermę ir sudarančia prielaidas kokybiškam studijų procesui; studijų rezultatų samprata, kaip svarbiu studijų programos elementu, aktualiu projektuojant studijų turinį, organizuojant studijų procesą; studijų rezultatų sąsaja su ugdymo tikslų taksonomijomis ir atitinkamai su studijų metodais bei kitais studijų programos elementais. Taip pat įvardijamos Europos aukštojo mokslo erdvės kūrimo nuostatos studijų rezultatų ir žodinių mokymosi priemonių aspektu. Straipsnio tikslas – pristatyti studijų rezultatų sąsajų su studijų metodais, žodinėmis mokymo priemonėmis teorinį pagrindimą.

Esminiai žodžiai: *studijų rezultatai, žodinės mokymo priemonės, studijų metodai.*

Įvadas

Studijų rezultatai skiriami į studijų pakopos, studijų programos, studijų dalyko / modulio studijų rezultatus (Pukelis ir Smetona, 2014). Studijų programos rezultatų, dalyko / modulio studijų rezultatų turinys – vienas iš svarbiausių studijų programos dalių, šie studijų rezultatai yra glaudžiai tarpusavyje susiję. Tai studijų programos vizitinė kortelė, kuri nusako, kokias žinias, gebėjimus, nuostatas bus įgijęs aukštosios mokyklos absolventas. Taikomos mokymo priemonės¹

¹ Šiame straipsnyje pasirinkta aptarti vieną iš mokymo priemonių grupę (pagal L. Jovaišos (2007) klasifikaciją) – tai žodines mokymo priemones (rankraščiai, vadovėliai, dėstytojų parengta metodinė medžiaga ir pan.).

turi pagelbėti studentui pasiekti numatytus studijų programos rezultatus. Mokslininkai yra analizavę ir pristatę kokybiškų mokymo priemonių požymius, taip pat atskirai aptarti studijų rezultatų metodiško formulavimo aktualumo aspektai. Tačiau stinga teorinių ir praktinių darbų, kur būtų pagrindžiamos, atskleidžiamos studijų rezultatų sąsajos su studijų metodais žodinėse mokymo priemonėse, kaip aktualus metodas siekiant užtikrinti efektyvų studentų mokymąsi ir kokybišką studijų procesą. Studijų kokybė – vienas esminių siekinių aukštajame moksle; tai viena iš trijų bazinių vertybių, kuriomis yra grindžiamas ugdymas, „ugdymo kokybė – laisvės ir lygybės realizavimo prielaida“ (Bitinas, 2013, 118). Kaip pastebi P. Pečiuliauskienė ir M. Barkauskaitė (2011), mokytojai pedagoginio proceso metu skiria įvairias užduotis, besimokantieji naudoja vadovėlius, kurie turi laiduoti daug edukacinių funkcijų. Mokslinėje literatūroje plačiai yra aptariamasi žodinės mokymo priemonės (remiantis L. Jovaišos (2007) klasifikacija), analizuojami jų kokybės požymiai, svarba ir kt. Mokymo priemonių kokybiškumo požymius, svarbą ugdymo procesui tyrė I. Zaleskienė ir L. Jašinauskas (2013). A. Kalvaitis (2014) aptarė vadovėlių papildančių mokymo priemonių naudojimo tendencijas Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklų pamokose ir teigia, kad galima manyti, jog „<...> mokomųjų priemonių pasirinkimas tada priklauso nuo to, kokios papildomos mokymo priemonės tam dalykui yra išleistos šalies leidyklų, ar mokykla pakankamai aprūpinta technine įranga, kaip formuojami atskirų mokomųjų dalykų mokytojų darbo įpročiai“ (Kalvaitis, 2014, 159). P. Pečiuliauskienė (2006) tyrė aukštųjų mokyklų studentų naudojimąsi spausdintinėmis ir elektroninėmis mokymo priemonėmis bei informacijos šaltiniais. J. Mpofo, S. Chimhenga ir O. Mafa (2013) analizavo, kokios turėtų būti mokymo priemonės asmenims, turintiems klausos sutrikimų, M. Koshino, Y. Kojima ir N. Kanedera (2013) – kaip rengti mokymo priemones, aktyvinančias besimokančiųjų mokymosi motyvaciją, M. Krašna ir T. Bratina (2014) tyrė e. mokymosi priemonių ypatumus. S. A. da Costa, P. M de Las Mercedes ir S. P. de Castro Casa Nova (2014) gilinasi į mokymosi priemonių rengimo ir taikymo aktualijas magistrantūros studijose ir paminėjo sąsają su Bloomo taksonomija ir studijų metodais. Taip pat moksliniuose darbuose aptariama metodiškai formuluotų studijų rezultatų aktualumas ir sąsajos su kitomis studijų programos dalimis, pvz., studijų metodais (Bitinas ir Žibėnienė, 2003; Bulajeva et al., 2011; Žibėnienė, 2014). S. Adamas (2004, 2007, 2008), J. Lokhoff ir kt. (2010) gilinasi į studijų rezultatų formulavimą, taikant Bloomo taksonomiją, sąsajas su kitomis studijų programos dalimis. K. Pukelis (2009) atskleidė studijų rezultatų turinio svarbumą planuojant studijų procesą.

Mokslinėje literatūroje įvairiu požiūriu yra aptariamasi mokymo priemonės, įvardijami požymiai, pagal kuriuos reikėtų vertinti mokymo priemonių kokybę, teikiamos rekomendacijos, tačiau pastebima, kad daugiau dėmesio skiriama bendrojo ugdymo, o ne aukštojo mokslo mokymo priemonėms. Taigi stinga mokslinių darbų, kuriuose būtų aiškiai nusakoma, pagrindžiama nuostata studijų procese taikant žodines mokymo priemones, tikslingai parinkti studijų metodus, užduotis pagal studijų rezultatus, atsižvelgiant į jų turinį ir taksonomijos lygmenį. Rengiant, rekomenduojant, taikant mokymo priemones studentams yra svarbu atsižvelgti, ar jos atliks edukacines funkcijas, ar padės pasiekti numatytus studijų programoje rezultatus (Pečiuliauskienė ir Barkauskaitė, 2011).

Remiantis P. Pečiuliauskienės (2006) pastebėjimais, aukštųjų mokyklų studentai (universitetų ir kolegijų) naudoja skirtingas mokymo priemones, tačiau paskaitų konspektus naudoja dažniau nei vadovėlius, nes juose mokomoji medžiaga geriau susisteminta. Nepavyko aptikti duomenų, kokia situacija praėjus dešimtmečiui. Galima kelti prielaidą, kad konspektų medžiaga daugiau priderinta prie siekiamo studijų rezultatų turinio, tačiau gali būti ir kita priežastis – konspektuose pateikiamos esminės santraukos ir reikia mažiau skaityti. Keliama mokslinė problema – nepakankamai aptariama aktualija, kaip, kuo remiantis – pagal studijų rezultatų turinį ir jų sąsajas su ugdymo tikslų taksonomija – reikia metodiškai parinkti studijų metodus, taikant žodines mokymo priemones; stinga paaiškinimų teoriniu aspektu, atskleidžiančių studijų rezultatų, studijų metodų, žodinių mokymo priemonių dermę. Taigi nepakankamai pagrindžiamos, atskleidžiamos studijų rezultatų sąsajos su studijų metodais žodinėse mokymo priemonėse, kaip aktuali priemonė siekiant užtikrinti kokybišką studijų procesą; nepakankamai diskutuojama, kaip, kokiomis teorinėmis nuostatomis remiantis siekti šios sąsajos. Todėl straipsnio **objektas** – studijų rezultatų sąsajų su studijų metodais pagrindimas, taikant žodines mokymo priemones.

Tikslas – pristatyti studijų rezultatų sąsajų su studijų metodais, žodinėmis mokymo priemonėmis teorinį pagrindimą. Pirmiausia aptariama analizuojamos studijų rezultatų temos aktualijos, remiantis studijų programų kokybės vertinimo patirtimi, nacionalinių teisės aktų nuostatomis ir Europos aukštojo mokslo kūrimo nuostatomis. Pagrindžiant studijų rezultatų sąsajas su studijų metodais žodinėse mokymo priemonėse, pirmiausia atkleidžiami studijų rezultatai, kaip esminė studijų programos dalis, kuria remiantis planuojamos kitos struktūrinės studijų programos dalys; paaiškinama, kodėl studijų rezultatų, studijų metodų, žodinių mokymo priemonių sąsaja grindžiama Tylerio modeliu (1949), *curriculum* teorija bei paaiškinama studijų rezultatų, studijų metodų sąsaja su ugdymo tikslų taksonomija. Tyrimo **metodai**: teoriniai – mokslinės literatūros ir švietimo dokumentų analizė, studijų programų reglamentavimo, mokymosi priemonių tematika.

Aptariamoms temoms situacija. Remiantis studijų programų tarpinio vertinimo patirtimi², (taip pat ir asmenine – nuo 2010 m.³ vertintos studijų programos, atnaujintos pagal Europos Sąjungos struktūrinių fondų projektus) buvo atkreiptas dėmesys, kad atnaujinant studijų programas daug dėmesio buvo skiriama studijų rezultatų metodiškam formulavimui. Taip pat buvo įvardyti keli kriterijai, susiję su studijų metodų, vertinimo metodų, savarankiško darbo užduočių parinkimu, atsižvelgiant į studijų rezultatų turinį. Mokymo priemonėms nebuvo skirta pakankamai dėmesio, nes Atnaujinamų studijų programų tarpinio vertinimo ataskaitos gairėse (2011) net nebuvo nė vieno kriterijaus, susijusio su da-

² Tai studijų programų atnaujinimas pagal 2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 2 prioritetą „Mokymasis visą gyvenimą“.

³ Studijų programų, atnaujinamų pagal ES struktūrinių fondų projektus, tarpinio vertinimo ekspertai ir konsultantai, 2010 [žiūrėta 2011 m. sausio 13 d.]. Prieiga per internetą: http://www.mosta.lt/senas/Files/Atnaujinamu_studiju_programu_ekspertai7.pdf.

lyko / modulio literatūros šaltiniais, nors studijų programų atnaujinimo vertinimas vyko keturiomis kryptimis: „programos tikslai ir studijų siekiniai (studijų rezultatai)“; „programos sandara“; „studijų eiga“; „programos vadyba“. Pastebėta, kad rekomenduojamos pagrindinės ir papildomos mokymo priemonės ne visada buvo tinkamai parinktos, t. y. jos buvo arba pernelyg sudėtingos pagal numatytus dalyko / modulio studijų rezultatus, arba, priešingai – pretenduojančios tik į esminių teorinių nuostatų sąvadą. Pvz., koleginių studijų programos dalykui, kai buvo numatyti 1-ojo ir 2-ojo lygmens (pagal Bloomo taksonomiją) dalyko studijų rezultatai, buvo siūloma, kad pagrindinis rekomenduojamos literatūros šaltinis B. Bitino vadovėlis „Ugdymo filosofija“. Tai puikus vadovėlis, tačiau problema yra ta, kad, kaip ir pats Profesorius nurodo, tai magistrantams ir doktorantams skirtas vadovėlis. Vadinasi, tai ne tik atskleidžia problemą, kai mokymo priemonės, į jas integruoti studijų metodai parenkami nepakankamai atsižvelgiant į dalyko ar modulio studijų rezultatų taksonominį lygmenį, bet ir suponuoja problemas studentams mokymosi procese, nes daugumai jų gali būti šiek tiek per sudėtinga studijuoti pirmaisiais studijų metais. Besidomintys pirmo kurso studentai gali atlikti sudėtingesnes užduotis, skaityti įvairias knygas, vadovėlius, tačiau tai rekomenduojama norintiems tobulėti studentams. Taigi, studijų programų tarpinį vertinimą 2010–2011 m. atlikę ekspertai, nors ir nebuvo kriterijaus, skirto žodinėms mokymo priemonėms vertinti, pažymėjo su šiuo aspektu susijusias problemas. L. Leonas (2011), apibendrinęs studijų programų tarpinio vertinimo rezultatus, išskyrė dažnai pasikartojusias problemas ir pastebėjo, kad studijų programos rengėjams svarbu „siūlomos literatūros sąrašus labiau susieti su studijų dalyko rezultatais ir dalyko apimtimi, kreditais, įvertinant studento darbo krūvį ir galimybes įsisavinti rekomenduojamos literatūros sąrašuose esančių šaltinių informaciją“ (Leonas, 2011, 21). G. Žibėnienė (2011) pokalbio su studijų programų rengėjais metu išsiaiškino, kad studijų programas atnaujinantiems asmenims sunkiausia buvo studijų turinio projektavimo veiklos – studijų tikslų – atnaujinimas, studijų rezultatų formulavimas ir pan. ir šioms veikloms buvo skiriama daugiausia dėmesio. Ekspertai, vertinę studijų programas, pastebėjo, kad studijų metodai, studentų savarankiškas darbas nepakankamai suderintas su dalyko rezultatais. Galima numanyti, kodėl studijų programas rengė ir atnaujinę asmenys nepakankamai tikslingai parinko studijų metodus, mokymo priemones studentams. Daroma prielaida, kad į studijų rezultatų formulavimą buvo nukreipta daugiausia dėmesio, taip pat kita prielaida, kad kai kuriems dėstytojams galėjo būti nežinoma aktualija studijų metodus, žodines mokymo priemones sieti su studijų rezultatais, dalyko / modulio studijų rezultatais. Tačiau studijų metodų, žodinių mokymo priemonių ir kitų *curriculum* struktūrinių dalių sąsaja su studijų rezultatais labai svarbi, nelengva, bet padeda pasiekti, kad studijų procesas būtų kokybiškas – „<...> nepaprastai sudėtingas procesas, į kurį turėtų įsitraukti visa akademinė bendruomenė – dėstytojai, studentai, administracija ir kiti socialiniai dalininkai...“ (Žiliukas et al., 2011, 5).

Galiojančiuose studijų programų rengimo, atnaujinimo bei vertinimo dokumentuose šiek tiek užsimenama apie studijų metodų teisingo parinkimo aktualumą, tačiau mokymo

priemonėms skiriama dar mažiau dėmesio. Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus 2010 m. įsakyme „Dėl vykdomų studijų programų vertinimo metodikos patvirtinimo“ nurodytas vienas kriterijus, susijęs su žodinėmis mokymo priemonėmis, – „metodiniai ištekčiai (vadovėliai, knygos, periodika, duomenų bazės) yra tinkami, pakankami ir prieinami“ (61.4 punktas). Labai panašus vertinimo kriterijus, susijęs su mokymo medžiaga, nurodytas ir Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakyme „Dėl ketinamos vykdyti studijų programos aprašo rengimo, jos išorinio vertinimo ir akreditavimo metodikos“ – metodiniai ištekčiai (vadovėliai, knygos, periodiniai leidiniai, duomenų bazės) yra tinkami, pakankami ir prieinami (62.4. punktas). Tačiau nė viename iš teisės aktų nėra detalizuojama, kas yra „tinkami“ metodiniai ištekčiai, pagal ką juos parinkti. Nacionaliniuose dokumentuose nėra aiškiai įvardyta studijų metodų, žodinių mokymo priemonių sąsaja su studijų rezultatais, o tai sudaro sąlygas interpretacijai. Vertinimo kriterijus, susijęs su studijų metodų taikymu, yra aiškesnis ir atskleidžia, kad vertinama ar dalykų (modulių) turinys ir studijų metodai leidžia pasiekti numatomus studijų rezultatus. Europiniuose dokumentuose, rekomendacijose minimas poreikis tikslingai parinkti studijų metodus, užduotis, taikomas žodines mokymo priemones, vertinimo metodus, metodiškai susiejant su studijų rezultatais (BOLOGNA beyond 2010, 2009; *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area*, 2009).

Studijų rezultatų sąsajų su studijų metodais, žodinėmis mokymosi priemonėmis pagrindimas

Straipsnis parengtas remiantis šiomis konceptualiomis teorinėmis nuostatomis:

- studijų rezultatai⁴ – pamatinė studijų programos dalis projektuojant studijų turinį, organizuojant studijų procesą, numatant studentų pasiekimų vertinimą (Adam, 2004; 2007; 2008); studijų rezultatas yra pagrindinis mokymo / studijų programos požymis; svarbiausias mokymo / studijų programos elementas – mokymo / studijų rezultatai, žymintys siekiamas studento žinias, gebėjimus bei lemiantys likusių studijų turinio elementų pagrindimą (Pukelis, 2009; Laužackas, 2008; Lokhoff et al., 2010);
- kokybiško studijų proceso, studijų rezultatų sąsaja su *curriculum* teorija (Laužackas, 2000, 2008; Tyler, 1949; Žibėnienė, 2014);
- studijų rezultatų sąsaja su ugdymo tikslų tasonomijomis (Kennedy, Hyland ir Ryan, 2009; Lokhoff et al., 2010; *Aligning Assessment with Outcomes*, 2012), studijų metodais, vertinimo metodais ir kitomis studijų proceso struktūrinėmis dalimis (Bulajeva et al., 2011; da Costa et al., 2014; Žibėnienė, 2014).

⁴ Metodinėje literatūroje nurodoma, kad studijų rezultatas – teiginys, apibrėžiantis, ką asmuo turėtų žinoti, gebėti ar kokias nuostatas turėtų būti susiformavęs baigęs studijas pagal pasirinktą studijų programą.

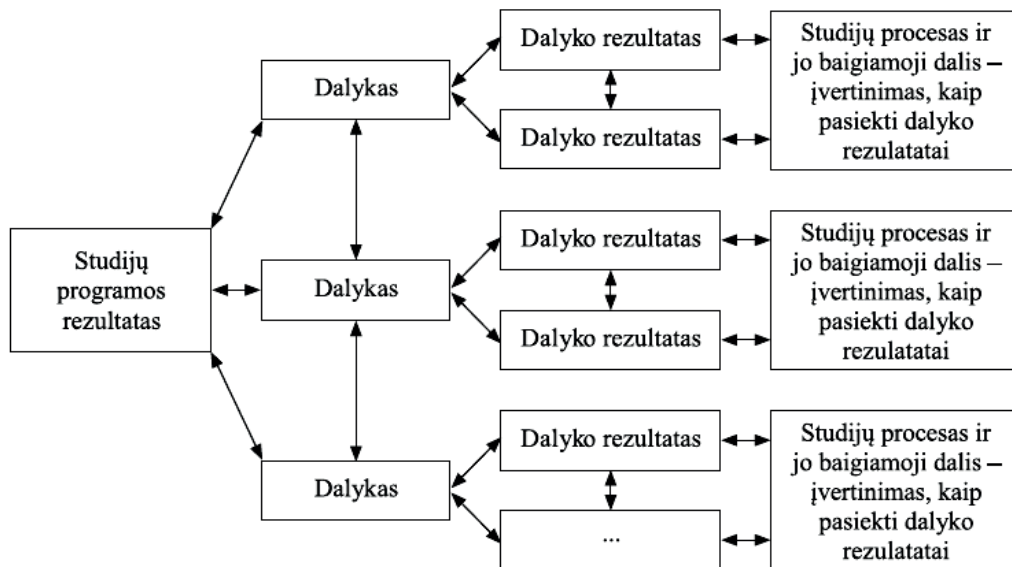
S. Adamas (2007; 2008) studijų rezultatus įvardija kaip ypač svarbią studijų programos dalį, esminį pagrindą, taip pat kaip svarbų Bolonijos proceso rezultatą siekiant aukštosiose mokyklose kokybiškų studijų. Studijų rezultatų turinys yra orientyras planuojant ir įgyvendinant studijų procesą, pvz., rengiant mokymo priemones, kuriant vertinimo užduotis, vertinimo kriterijus (Adam, 2004, 7). Lietuvoje taikoma patirtis rengti studijų programas, kur aiškiai įvardijama, kokie studijų rezultatai turi būti pasiekiami baigus studijas, tai yra taikomas toks studijų turinio projektavimo modelis, kai studijų rezultatai pasirenkami kaip pradinis atskaitos taškas, lemiantis, kaip bus projektuojama studijų programa, kaip organizuojamas studijų procesas. Kita vertus, ši praktika taikoma atsižvelgiant į tarptautinę patirtį ir rekomendacijas: remiantis Liuveno komunikatu, kitais Bolonijos proceso dokumentais (BOLOGNA beyond 2010, 2009; *Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Leuven and Louvain-la-Neuve*, 2009), studijų programa turi būti grindžiama į studento poreikius orientuotu studijų procesu, aiškiai apibrėžtais studijų rezultatais. R. Laužackas pastebi, kad „svarbiausias mokymo / studijų programos elementas – mokymo / studijų rezultatai, žymintys siekiamas moksleivio / studento žinias ir gebėjimus bei lemiantys likusių mokymo / studijų turinio elementų pagrindimą“ (2008, 183–184). Studijų rezultatai – studijų programos pagrindas, todėl studijų programos turinys, studijų procesas projektuojamas taip, kad būtų sudaromos sąlygos studentams įgyti studijų rezultatus. Studijų rezultatai, tai atskaitos taškas, nusakantis kitus studijų turinio elementus (Pukelis, 2009; Lokhoff et al., 2010).

Jei pažvelgtumėme, kokius studijų turinio projektavimo modeliu yra paremta Lietuvos patirtis rengiant studijų programas ir planuojant studijų procesą, – tai būtų Tylerio modelis (1949), *curriculum* teorija, kurios esmė – studijų turinio, proceso bei visų struktūrinių dalių sąsaja, studijų proceso dalyvių bendra veikla. Remiantis Tylerio modeliu (1949), studijų programa rengiama, studijų procesas projektuojamas planuojant studijų turinį pagal tikslus (atitinkamai – studijų rezultatus). Lietuvoje studijų programos rengimas prasideda nuo analizės, tyrimo, koks turi būti studijų programos tikslas, kokie turi būti studijų programos rezultatai, – tai svarbiausioji studijų programos rengimo dalis (Žibėnienė, 2014, 61). Kiekvienas studijų rezultatas skaidomas į dalykų rezultatus, planuojamas studijų procesas, sudaromas teminis planas, numatomi studijų metodai, mokymo priemonės, asmens pasiekimų vertinimas (pav.).

Dalykinių pagrindu projektuotose studijų programose⁵ numatomi dalykai, kurie būtini studijuoti, kad būtų pasiekti studijų programos rezultatai. Kiekvieno dalyko dėstytojas, dėstytojų grupė numato dalyko rezultatus, kurie nusako, ką svarbiausia turi pasiekti studentai dalyko studijų pabaigoje, taip pat tai ir kompleksinė konkrečiau studijų rezultato pasiekimo dalis. Taigi studijų rezultatų, studijų metodų ir židinių mokymosi priemonių

⁵ Pateikiami pavyzdžiai ir analizuojamas dalykinės studijų programos modelis, nes šio tipo studijų programų yra daug daugiau Lietuvoje nei modulinų.

sąsaja grindžiama Tylerio modeliu (1949), nes *curriculum* teorijos esmė – studijų turinio, proceso bei visų struktūrinių dalių sąsaja, studijų proceso dalyvių bendra veikla.

Pav. Studijų programos rezultato sąsaja su kitomis studijų programos dalimis (Žibėnienė, 2014)

Studijų rezultatai turi sudaryti sąlygas išvelgti būsimo specialisto kompetentingumo paveikslą, t. y. nusakyti, kokias kompetencijas studentas galės demonstruoti darbo rinkoje ir atskleisti, kokio sudėtingumo veiklas absolventas galės atlikti (veiklų sudėtingumą padeda parodyti siejimas su Bloomo, SOLO ar kita taksonomija). D. Kennedy, A. Hyland ir N. Ryan (2009) rekomenduoja studijų rezultatus susieti su Bloomo taksonomijos lygmenimis. R. Laužackas (2000), parengęs mokymo / studijų programų rengimo metodologiją, taip pat siūlė mokymo / studijų programos tikslus⁶ sieti su Bloomo taksonomija. Kiti mokslininkai dar labiau išryškina šį aspektą ir rekomenduoja studijų metodus, taikomas mokymo priemones, vertinimo užduotis, vertinimo metodus sieti su tikslų taksonomijos teorija, t. y. ir studijų rezultatų formulavimą, ir jų vertinimą susieti su Bloomo taksonomijos lygmenimis (Kennedy, Hyland ir Ryan, 2009) bei su SOLO taksonomija (*Aligning Assessment with Outcomes*, 2012). S. A. da Costa ir kt. (2014) duomenimis, studijų procese planuojamų, taikomų žodinių mokymosi priemonių siejimas su Bloomo taksonomija duoda gerų rezultatų: aiškesnis taikymas, teorijos susiejimas su praktika, efektyvesnė studento veikla. Taigi dalyko studijų rezultatus siedamas su tikslų taksonomija dėstytojas turi ir kitas studijų programos struktūrines dalis sieti su tikslų taksonomija ir, remdamasis šia sąsaja, organizuoti studijų procesą, pvz., atsižvelgdamas į dalyko studijų rezultato

⁶ Tuomet dar nebuvo studijų rezultatų, tačiau jų galimas atitikmuo studijų rezultatams.

lygmenį pagal Bloomo taksonomiją parinkti atitinkamo sudėtingumo žodines mokymosi priemonės, užduotis, susijusius studijų metodus, vertinimo metodus, vertinimo kriterijus. Šis aspektas ypač aktualus rengiant žodines mokymosi priemonės, į kurias integruotos įvairios užduotys, studijų metodai, įsivertinimo metodai studentams. Atsižvelgiant į metodinėje ir mokslinėje literatūroje įvardytus pastebėjimus, pvz., T. Bulajeva ir kt. (2011) pateikia pavyzdį, kaip pagal kognityvinės srities taksonomijos lygmenis galima parinkti studijų metodus. Įvertinant D. Kennedy ir kt. (2009) pastebėjimus dėl Bloomo taksonomijos sąsajų su studijų rezultatais ir remiantis pedagogine patirtimi, yra siūloma, kokie studijų metodai galėtų būti integruojami į žodines mokymosi priemonės, atsižvelgiant į kognityvinės srities Bloomo taksonomijos lygmenis (lentelė).

Lentelė. Studijų metodų integravimo į žodines mokymo priemonės rekomendacijos, atsižvelgiant į kognityvinės srities taksonomijos lygmenis, remiantis Bloomo taksonomija

Kognityvinės srities taksonomijos lygmenys pagal Bloomo taksonomiją	Studijų metodai, integruojami į mokymosi medžiagą
Žinojimas:	nebaigti sakiniai, sąvokų žemėlapis, klausiamieji žodžiai, „stori“ ir „ploni“ sakiniai, sąvokos ir apibrėžimo schema...
Suvokimas:	„stori“ ir „ploni“ sakiniai, sąvokos ir apibrėžimo schema, sąvokų žemėlapis, klausiamieji žodžiai, „stori“ ir „ploni“ sakiniai, 6W (klausimai ir atsakymai), Bloomo klausimų „ramunė“, Frayerio modelis...
Taikymas:	Bloomo klausimų „ramunė“, didaktinis žaidimas, užduotis nesudėtingam projektui, į nesudėtingų problemų sprendimą orientuotos užduotys, mokslinė chronologinė horizontalė...
Analizė:	Žuvies kaulų diagrama, Venno diagrama, M diagrama, recenzija, mokslinė chronologinė analizė, atvejo analizė, esė...
Sintezė:	Kompleksinė užduotis, recenzija, mokslinės tezės, užduotis projektui, problemų sprendimas, teorinis modeliavimas, esė...
Įvertinimas:	Recenzija, mokslinės tezės, mokslinis referatas, teorinis modeliavimas, atvejo analizė...

Remiantis Bloomo taksonomija, taikant žodines mokymosi priemonės kartu su žinojimo lygmeniui pasiekti tinkamais studijų metodais, atitinkamai su susietomis užduotimis, svarbu studentams sudaryti sąlygas prisiminti datas, faktus, taisykles, formules ir pan. Tam tinkami „minčių žemėlapis“, sąvokų žemėlapis, sąvokos ir apibrėžimo schemas metodai... (žr. 1 lentelę). Suvokimo lygmeniui pasiekti žodinėse priemonėse aktualus informacijos apibendrinimas, originalių pavyzdžių pateikimas, informacijos interpretavimas, todėl tinka 6W (klausimai ir atsakymai), Frayerio modelis... Šių metodų taikymas padeda aiškiau suvokti naują informaciją, patikrinti, ar yra aišku, suprantama. Taikymo

lygmeniui pasiekti svarbu, kad studentas gebėtų pritaikyti žinias, informaciją, atlikdamas užduotis, gebėtų palyginti sąvokas, apskaičiuoti ir pan. Tam tinka į nesudėtingų problemų sprendimą orientuotos užduotys, taip pat didaktinis žaidimas ir pan. Todėl į žodines mokymo priemones turėtų būti integruoti šie studijų metodai arba taikomi kartu su žodinėmis mokymo priemonėmis. Pvz., remiantis vadovėliais, kitais literatūros šaltiniais parengti referatą-ekstraktą. Analizės lygmeniui pasiekti svarbu studentui išmokti suskaidyti informaciją į sudėtinės dalis, nustatyti tų dalių ryšius, palyginti, klasifikuoti. Šiuos tikslus pasiekti padės kartu su žodinėmis mokymo priemonėmis taikomi studijų metodai: atvejo analizė, „žuvies kaulų“ diagrama, Venno diagrama, mokslinė chronologinė analizė. Sintezės lygmeniui pasiekti būtina gebėti dalis ar elementus sujungti į visumą, sudaryti naują struktūrą, pvz., studijų rezultatas, susijęs su gebėjimu parengti projektą, integruotą pamoką, kurios metu taikomos įvairios modernios ugdymo technologijos. Todėl turėtų būti taikomas teorinis modeliavimas, į sudėtingesnių problemų sprendimą orientuotos užduotys, rašoma esė. Kaip žodinės mokymo priemonės labiau tinka mokslo straipsniai, mokslinių tyrimų ataskaitos, debatai. O įvertinimo lygmeniui – aukščiausiam pažintinės srities gebėjimų lygiui – svarbus argumentavimo gebėjimų ugdymas, pvz., analizuojant ir rengiant mokslines tezes, mokslinius referatus, atliekant sudėtingas į vertinimą orientuotas užduotis, rengiant rekomendacijas. Tikslinga pastebėti, kad studijų metodai taikomi kartu su įvairiomis žodinėmis mokymo priemonėmis atsižvelgiant į kognityvinės srities Bloomo taksonomijos lygmenis, nepretenduoja būti baigtiniu sąrašu, nes pedagoginis darbas, studijų procesas paremtas nuolatiniu tobulėjimu, atradimais. Tai, kokia taksonomija (Boomo, SOLO ar kita) bus remiamasi projektuojant ir organizuojant studijų procesą, priklauso nuo dėstytojo pasirinkimo ir kitų aspektų.

Išvados

Studijų rezultatų sąsajos su studijų metodais, žodinėmis mokymo priemonėmis grindžiamos *curriculum* teorija, kaip priemone, padedančia pasiekti studijų programos elementų tarpusavio dermę ir sudarančią prielaidas kokybiškam studijų procesui; Tylerio modeliu, kai studijų rezultatai įvardijami, ypač svarbiu studijų programos elementu, nurodančiu kryptį, kaip projektuoti studijų turinį, organizuoti studijų procesą, ir nusakančiu studijų programos struktūrinių elementų turinį, taikymą; studijų rezultatų sąsaja su ugdymo tikslų taksonomija ir atitinkamai su studijų metodais, taikomomis žodinėmis mokymo priemonėmis bei kitais studijų programos elementais.

Parenkant studijų metodus, planuojant, kaip bus taikomos ir kokios bus taikomos žodinės mokymo priemonės, ne mažiau svarbu įsigilinti, su koku tikslų taksonomijos lygmeniu siejami dalyko ar modulio studijų rezultatai. Kartu su žodinėmis mokymo priemonėmis taikomas užduotis, studijų metodus svarbu parinkti pagal studijų rezultatų turinį, studijų rezultatų taksonomijos lygmenį.

Literatūra

- Adam, S. (2004). *Using learning outcomes: A consideration of the nature, role, application and implications for European education of employing “learning outcomes” at the local, national and international levels*. United Kingdom Bologna seminar 1–2 July 2004, Heriot-Watt University (Edinburgh Conference Centre) Edinburgh, Scotland. Prieiga per internetą: <http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/25725/0028779.pdf>.
- Adam, S. (2007). *An Introduction to Learning Outcomes: a Consideration of the Nature, Function and Position of Learning Outcomes in the Creation of the European Higher Education Area*. Introducing Bologna Objectives and Tools, 1–24. Prieiga per internetą: http://is.muni.cz/do/1499/metodika/rozvoj/kvalita/Adam_IH_LP.pdf.
- Adam, S. (2008). *Learning outcomes current developments in Europe: Update on the issues and applications of learning outcomes associated with the bologna process*. Report for Bologna Seminar: Learning outcomes based higher education: the Scottish experience 21–22 February 2008, at Heriot-Watt University, Edinburgh, Scotland. Prieiga per internetą: http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/BolognaSeminars/documents/Edinburgh/Edinburgh_Feb08_Adams.ppt.
- Aligning Assessment with Outcomes*. (2012). Prieiga per internetą: <http://teaching.unsw.edu.au/aligning-assessment-learning-outcomes>.
- Atnaujinamų studijų programų tarpinio vertinimo ataskaitos gairės*. (2011). MOSTOS parengtos rekomendacijos atnaujinamų studijų programų tarpinio vertinimo ekspertams [rankraštis].
- Bitinas, B. (2013). *Rinktiniai edukologiniai raštai*. I tomas. Vilnius: Edukologija.
- Bitinas, B. ir Žibėnienė, G. (2003). Neuniversitetinių studijų programų raidos tendencijos Lietuvoje. Iš *Lietuvos aukštasis mokslas: diagnozės ir prognozė*. Kaunas: KTU, 91–108.
- Bulajeva, T. et al. (2011). *Studijų programų atnaujinimas: kompetencijų plėtotės ir studijų siekinių vertinimo metodika*. Vilnius.
- BOLOGNA beyond 2010. (2009). *Report on the development of the European Higher Education Area*. Prieiga per internetą: <http://www.ehea.info/Uploads/Irina/Bologna%20beyond%202010.pdf>.
- Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Leuven and Louvain-la-Neuve*. (2009). Prieiga per internetą: http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/declarations_communiques.htm.
- Da Costa et al. (2014). Strategies for teaching-learning used by teachers and their relationship with the involvement of students. *Revista Evidenciação Contábil & Finanças*, 2(1), 59–74. doi: 10.18405/recfin20140104
- Jovaiša, L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis.
- Leonas, L. (2011). Biomedicinos, fizinių, technologijos mokslų studijų programų ypatumai. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/es_parama/rm/.
- Kalvaitis, A. (2014). Vadovėlių papildančių mokymo priemonių naudojimo tendencijos Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklų pamokose. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 32, 147–160.

- Kennedy, D., Hyland, A. ir Ryan, N. (2009). *Learning Outcomes and Competences*: Bologna Handbook, Introducing Bologna Objectives and Tools, 1–18. Prieiga per internetą: http://skc.vdu.lt/downloads/seminaro_medziaga_100622-23/learning_outcomes_and_competences.pdf.
- Krašna, M. ir Bratina, T. (2014). E-learning materials for social science students. *Problems of Education in the 21st Century*, 61, 77–87.
- Koshino, M., Kojima, Y. ir Kanedera, N. (2013). Development and Evaluation of Educational Materials for Embedded Systems to Increase the Learning Motivation [Online Submission]. *US-China Education Review*, 3(5), 305–313.
- Laužackas, R. (2000). *Mokymo turinio projektavimas*. Kaunas.
- Laužackas, R. (2008). *Kompetencijomis grindžiamų mokymo / studijų programų kūrimas ir vertinimas*. Kaunas: VDU leidykla.
- Lokhoff, J. et al. (2010). *A guide to formulating degree programme profiles. Including programme competencies and programme learning outcomes*. Prieiga per internetą: http://www.ects.cr.vu.lt/Naudinga_informacija
- Mpofu, J., Chimhenga, S. ir Mafa, O. (2013). Developing effective learning material to students with hearing impairment (HI) through ODL in Zimbabwe. *Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE*, 14, 44–53.
- Pečiuliauskienė, P. ir Barauskaitė, M. (2014). *Pedagoginės praktikos mokykloje vadovas*. Vilnius: Edukologija.
- Pečiuliauskienė, P. (2006). Aukštųjų mokyklų studentų naudojimas spausdintinėmis ir elektroninėmis mokymo priemonėmis bei informacijos šaltiniais. *Pedagogika*, 81, 83–88.
- Pukelis, K. (2009). Gebėjimas, kompetencija, mokymosi/studijų rezultatas, kvalifikacija ir kompetentingumas: teorinė dimensija. *Aukštojo mokslo kokybė*, 6, 12–35.
- Pukelis, K. ir Smetona, A. (2014). *Studijų kokybės terminų žodynas*. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area*. (2009). Prieiga per internetą: http://www.enqa.eu/wp-content/uploads/2013/06/ESG_3edition-2.pdf.
- Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus 2010 m. gruodžio 20 d. įsakymas Nr. 1-01-162 „Dėl vykdomų studijų programų vertinimo metodikos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2010-12-30, 156-7954 (aktuali redakcija Nr. V-72, 2016-08-24, paskelbta TAR 2016-08-25, i. k. 2016-22630).
- Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymas „Dėl ketinamos vykdyti studijų programos aprašo rengimo, jos išorinio vertinimo ir akreditavimo metodikos, patvirtintos studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus 2011 m. lapkričio 28 d. įsakymu nr. 1-01-157, pakeitimo patvirtinimo“ 2013 m. balandžio 22 d. Nr. V-23. *Valstybės žinios*, 2013-05-11, Nr. 49-2469).
- Zaleskienė, I. ir Jašinauskas, L. (2013). *Vadovėlio ugdomoji galia: tautiškumo ir pilietiškumo tyrimas*. *Mokslo studija*. Vilnius: Justitia.

- Žibėnienė, G. (2011). Studijų programų atnaujinimo Lietuvoje apžvalga: studijų programos tikslų, studijų rezultatų formulavimo problematika ir tobulinimo metodiniai aspektai. *Pedagogika*, 92, 79–85.
- Žibėnienė, G. (2014). *Studijų rezultatų vertinimas: teorinis ir empirinis pagrindimas. Mokslo studija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
- Žiliukas, P. et al. (2011). *Studijų kryptių aprašų skirtingoms pakopoms kūrimo metodika*. Prieiga per internetą: <http://www.skvc.lt/files/SKAR/Rezultatai/metodika.pdf>.
- 2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 2 prioriteto „Mokymasis visą gyvenimą“ VP1-2.2-ŠMM-07-K priemonės „Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“ projektų finansavimo sąlygų aprašas Nr. 2, patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. V-1542. *Valstybės žinios*, 2010-03, Nr. 108-5572; 2011-03-19, Nr. 33-1563; 2011-09-08, Nr. 111-5246.

Links between Study Outcomes and Learning Tools: Theoretical Background

Gintautė Žibėnienė

Mykolas Romeris University, Institute of Educational Sciences and Social Work, Ateities St. 20, LT-08303 Vilnius, Lithuania, zibeniene@gmail.com

Summary

The article was prepared on the following conceptual theoretical provisions: Study outcomes is the basic part of a study programme when planning the content of studies, organizing study process, evaluation criteria of students' achievements, means and aids (Adam, 2004, 2007, 2008); Study outcome is the main feature of teaching / study programmes; the fundamental element of a teaching / study programme is study outcomes, denoting intended student's knowledge, abilities and determining substantiation of the remaining elements of the study content (Laužackas, 2008; Pukelis, 2009); Interrelation of quality study process and evaluation of study outcomes with *curriculum* theory, where study programme is a constantly changing and self-renewing system, with all structural parts directed towards study aims, study outcomes (Kerr, 1967; Laužackas, 2000, 2008; Tyler, 1949; Žibėnienė, 2014); Provisions of European higher education space creation, formulated during Bologna process by ministers of education of participating countries in meetings, documents of European Commission and its authorized institutions (BOLOGNA beyond 2010, *Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Leuven and Louvain-la-Neuve*, 2009; Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area, 2009); study outcomes interface with

taxonomy methodology (Kennedy, Ryan & Hyland, 2009; *Aligning with Outcomes Assessment*, 2012) and study methods and evaluation methods (Žibėnienė, 2014).

Lithuania applies a study content designing model directed towards study aims and outcomes, dominating in European countries (R. W. Tyler), when a study programme is designed by setting study aims, study outcomes and foreseeing their further division according to the logical base and subject outcomes. Therefore responsibly formulated study outcomes of a study programme is not only a prerequisite for study quality – their formulation shows a clear direction for all participants of the study process in planning and carrying out evaluation of students' achievements, directed towards evaluation of study outcomes.

Keywords: *study outcomes, instructional aids, study methods.*

Įteikta / Received 2016-07-05

Priimta / Received 2016-09-26